

Ülevaade Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni tegevusest 2008 aastal

Tallinn

14 jaanuar 2009

Vastavalt julgeolekuasutuste seaduse § 36 lg 5 esitab Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon vähemalt üks kord aastas Riigikogule ülevaate komisjoni tegevusest.

Sissejuhatus

Sisemise ja välise rahu tagamine on riigi oluline ülesanne ja selle ülesande täitmiseks on vajalik koguda informatsiooni, et planeerida riigi julgeoleku tagamise võimekust ja avastada enamohtlikke kuritegusid. Teabehanke ja jälitustegevuse puhul on tegemist riigitegevuse valdkonnaga, millega kaasnevad olulised isikuvabaduste riived. Peamine põhiseaduslik probleem tuleneb tasakaalu leidmises isikute põhiõiguste ning julgeoleku eest vastutavate riigiasutuste tegevuse tõhususe vahel.

Kõrvuti muude kontrollisüsteemide kõrval on julgeolekuasutuste ja jälitusasutuste tegevuse õiguspärasuse üle kehtestatud ka parlamentaarne kontroll. Parlamentaarse kontrolli institutsionaalseks väljenduseks on julgeolekuasutuste seaduse § 36 alusel moodustatud Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjon (edaspidi komisjon). Komisjoni kontrolli volitused julgeolekuasutuste, jälitusasutuste töö tõhususe ja kodanike põhiõiguste riive kontrollimisel tulenevad samuti julgeolekuasutuste seaduse §-st 36.

Komisjoni istungid

Aruandeperioodil toimus 42 komisjoni istungit neist 6 väljasõiduistungit. Väljasõiduistungid toimusid sideettevõttesse Elisa Eesti AS, Tele2 Eesti AS, AS EMT, Riigiprokuratuuri, Kaitsejõudude Peastaapi ja Küberkaitsekeskuse.

Läbivateks teemadeks aruandeperioodil, millega komisjon pidevalt tegeles olid:

- 1) Välissuhtluse laiendamine, et omandada teiste riikide parlamentide kogemusi julgeolekuasutuste järelevalve valdkonnas.
- 2) Ministrite, ministeeriumi esindajate, ametite ja asutuste juhtide, esindajate ärakuulamised
- 3) X – tee
- 4) Logifailide säilitamine sideettevõttes
- 5) Seadusloome protsessides osalemine
- 6) Riigireetmise fakt
- 7) Julgeolekuasutuste eelarvete arutelu
- 8) Kodanike ja asutuste avaldustes tõstatatud probleemide analüüs ja kodanike nõustamine
- 9) Teabehanke ja jälitustoimingute kontroll

Riigikogu Kantselari

14.01.2009

3.3-3/59

Välissuhtlus

Komisjon laiendas 2008 aastal olulisel määral ka välissuhtlust, et vahetada kogemusi parlamentaarse järelevalve teostamise üle julgeolekuasutustes ja tõsta järelevalve töö kvaliteeti. Osaleti komisjoni esimehe ja aseesimehe poolt kolmel välisvisiidil.

1) Komisjoni esimees viibis 2008 aasta aprillis kolmepäevasel lähetusel Ukrainas Kiievis, kus toimus Parlamendi, Genfi Relvajõudude Demokraatliku Kontrolli Keskuse ja NATO kontaktbüroo õpikoda. Õpikojas esines komisjoni esimees ettekandega Eesti parlamendi julgeolekuasutuste järelevalve komisjoni mandaadist ning selle realiseerimisest ja aruandlusest parlamendile. Ühtlasi osales komisjoni esimees diskussioonil ja vastas ukrainlaste konkreetsetele küsimustele tuginedes Eesti praktikale julgeolekuasutuste järelevalve tööloigis. Visiidi käigus osales komisjoni esimees NATO esinduses NATO – UKR luureasutuste järelevalve töögrupis. Nimetatud töögrupis on esindatud ka Eesti Kaitseministeeriumi ja Teabeameti esindajad.

2) Komisjoni aseesimees Marek Strandberg osales 2008 aasta juunis Portugalis Lissabonis IV Euroopa Liidu liikmesriikide luure ja julgeoleku järelevalve parlamendikomisjonide konverentsil. Konverentsil otsustati, et V Euroopa Liidu liikmesriikide luure ja julgeoleku järelevalve parlamendikomisjonide konverentsi korraldab Eesti Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve komisjon.

3) Saksamaa Liitvabariigi Bundestagi G- 10 komisjoni kutsel tutvusid komisjoni esimees Jaanus Rahumägi ja aseesimees Marek Strandberg Saksamaa Liitvabariigis G-10 komisjoni tööga. Visiidi käigus kohtuti liiduvoliniku õigusosakonna juhataja härra Günter Bormanniga, kes vastutab endise Saksa DV julgeolekumaterjalide säilitamise eest, parlamentaarse kontrollkolleegiumi ja komisjoni G – 10 ühise sekretariaadi juhataja Peter Nowakiga ning Liidukantsleriametis Liiduluure (BND) julgeolekuteenistuste koordineerimise eest vastutajaga dr. Peter Bartodziejga.

Ministrite, ministeeriumi esindajate, ametite ja asutuste juhtide, esindajate ärakuulamine

Komisjon kohtus aruandeperioodil ja arutas julgeolekuga seonduvaid järelevalve probleeme järgmiste ministeeriumite ja asutuste esindajatega.

Ministrid

- 1) Peaminister Andrus Ansip –3 korral
- 2) Siseminister Jüri Pihl –3 korral
- 3) Kaitseminister Jaak Aaviksoo –3 korral
- 4) Rahandusminister Ivare Padar –1 korral

- 5) Majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts – 1 korral
- 6) Kultuuriminister Laine Jänes – 1 korral
- 7) Rahvastikuminister Urve Palo – 1 korral

Julgeolekuasutused, kaitseväeluure

- 1) Kaitsepolitseiameti peadirektor Aldis Alus – 4 korral
- 2) Kaitsepolitseiameti peadirektor Raivo Aeg – 5 korral
- 3) Kaitsepolitseiametist Priit Pastarus – 7 korral
- 4) Kaitsepolitseiametist Aleksander Toots – 3 korral
- 5) Kaitsepolitseiametist Martin Perling – 3 korral
- 6) Teabeameti peadirektor Tarmo Türkson – 6 korral
- 7) Teabeameti spetsialist Rainer Kivisäk – 1 korral
- 8) Kaitseväe juhataja kin-ltn Ants Laaneots – 2 korral
- 9) Kaitseväe juhataja nõunik Andres Anvelt – 2 korral
- 10) J2 ülem kolonelleitnant Risto Lumi – 2 korral
- 11) J2 ülema ülesannetes Leon Meier – 1 korral
- 12) J2 analüüsigrupi ülem mjr Jaak Võsa – 1 korral

Jälitusasutused

- 1) Politseiameti peadirektor Raivo Küüt – 1 korral
- 2) Põhja Politseiprefektuuri prefekt Raivo Küüt – 1 korral
- 3) Politseipeadirektori asetäitja Raigo Haabu – 1 korral
- 4) Politseiameti Kriminaalosakonna juhataja kt Krista Aas – 1 korral
- 5) Keskkriminaalpolitsei peadirektor Elmar Vaher – 1 korral
- 6) Keskkriminaalpolitsei peadirektor Eerik Heldna – 1 korral
- 7) Maksu- ja Tolliameti Uurimisosakonna juhataja Rain Kuus – 1 korral
- 8) Maksu- ja Tolliametist Rene Kanniste – 1 korral

Prokuratuur

- 1) Riigiprokuratuuri peaprokurör Norman Aas – 8 korral
- 2) Juhtivad riigiprokurörid Alar Kirs, Margus Kurm – 1 korral
- 3) Juhtiv riigiprokurör Lavly Lepp – 2 korral
- 4) Põhja Ringkonnaprokuratuuri juhtiv prokurör Endla Ülviste – 1 korral
- 5) Lõuna Ringkonnaprokuratuuri juhtiv prokurör Margus Gross – 1 korral

Julgeoleku koordineerimisdirektori büroo

- 1) Koordineerimisdirektor Andreas Anvelt – 6 korral

Teised asutused

- 1) Õiguskantsler Indrek Teder – 1 korral

- 2) Riigikontrolli II auditorsakonna peakontrolör Ülle Madise – 1 korral
- 2) Riigikontrollist Hannes Unt – 1 korral
- 3) Kaitseministeeriumi kantsler Riho Terras – 1 korral
- 4) Kaitseministeeriumi kaitsepoliitika asestantsler Sven Sakkov – 1 korral
- 5) Kaitseministeeriumi asestantsler Agu Tammearu – 1 korral
- 6) Siseministeeriumi asestantsler Erkki Koort – 2 korral
- 7) Välisministeeriumi kantsler Harri Tiido – 1 korral
- 8) Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi Side osakonna juhataja Edvard Saarma – 2 korral
- 9) Harju Maakohtu esimees Helve Särgava – 2 korral
- 10) TELE 2 esindaja Kati Ambo-Vaher – 2 korral
- 11) Elisa esindaja Ardi Aolaid – 2 korral
- 12) EMT esindaja Ain Õiglane – 2 korral
- 13) Rahvusvahelise Kaitseuuringute Keskusest Kaarel Kaas – 1 korral
- 14) EV Suursaadik Varssavis Ants Frosh – 1 korral
- 15) Vabariigi Presidendi julgeolekunõunik Indrek Kannik – 1 korral

X – tee

Komisjon tõstas 2007 aastal X – tee võimaluste laiendamise, et tugevdada oluliselt kontrolli kohtu luba nõudvate teabehanke ja jälitustoimingute üle, tagamaks inimõiguste tõhusamat kaitset. Komisjoni poolt on 2008 aastal välja valitud võimalik X – tee töögrupi juht, kes on läbinud ka riigisadalusele juurdepääsu kontrolli Kaitsepolitseiametis.

Komisjoni poolt otsustati moodustada juhtgrupp, kuhu kuuluksid komisjoni aseesimees Marek Strandberg, Siseministeeriumi esindaja, Rahandusministeeriumi esindaja, Justiitsministeeriumi esindaja, julgeolekuasutuste esindajad ja IT asjatundjad. Töögrupi ülesandeks oleks vahetu tehnilise töö tegemine, eelarvete koostamine, vajaliku dokumentatsiooni koostamine ning tööde vahetu järelevalve.

Riigi kulutuste vähenemine 2009 aastal võib X – tee laiendamine lükkuda edasi uue majandustõusuni.

Logifailide säilitamine sideettevõtetes

Sideettevõtetele on elektroonilise side seaduse (ESS) § 113 lg 5 järgi pandud kohustus säilitada tsentraalse jälgimisseadme abil teostatud toimingute logifailid (toiming, aeg, liik, objekt ja number) vähemalt viis aastat. Pealtkuulamise tehnilisest operatsioonist peab maha jääma kaks elektroonilist jälge: üks sideettevõtja juures ja teine pealtkuulamist tegevas asutuses. Sideettevõtja poolt säilitatavad logifailid on sõltumatud, kuna sideettevõtja ei ole jälitustoimingust huvitatud pooleks. ESS § 113 lg 8 järgi on sõltumatute logifailidega tutvumise õigus ainult prokuratuuril jälitusasutuste ning komisjonil jälitus- või julgeolekuasutuste tekitatud

logifailide üle. Logifailide säilitamiseks vajaliku riist- ja tarkvara hankimise ja hooldamise kulud hüvitatakse sideettevõtetele riigieelarvest Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarve kaudu.

Komisjon kontrollis 2007 aastal kodanike avalduste põhjal logifaile, mis tekivad Kaitsepolitsei ametis telefonide pealtkuulamisel pealtkuulamisestruktuuri. Kuna vastavalt ESS- ile asuvad sõltumatud logifailid sideettevõtetes, otsustati kontrollida sideettevõtetes asuvaid logifaile, et vajadusel teostada kaitsepolitseis olevate logifailide võrdlust.

Sõltumatute logifailide kontrollimiseks korraldas komisjon kolm väljasõiduistungit sideettevõttesse Elisa Eesti AS, Tele2 Eesti AS ja AS EMT – sse. Komisjoni väljasõiduistungitel sideettevõttesse selgus, et sõltumatuid logifaile ei teki sideettevõtetes või ei säilitata neid nõuetekohaselt, millega rikutakse elektroonilise side seadust (ESS § 113 lg 5).

Põhjaliku kontrolli teostamiseks sideettevõtetes logifailide säilitamise üle pöördus komisjon 04. veebruaril kirjalikult Riigiprokuratuuri.

Riigiprokuratuur alustas komisjoni pöördumise alusel 07. veebruaril kriminaalmenetlust KarS 206 (arvutikahjurlus) tunnustel. Kriminaalmenetluse käigus tuvastati, et sideettevõtetes olevad serverid siiski salvestasid sõltumatuid logifaile. Sideettevõtteid aga sellega kursis ei olnud, kuna programme serveritesse paigaldasid välisfirmad, kust oli soetatud sideettevõtete tarkvara. Kuna logifailid olid sideettevõtetes säilinud lõpetati Riigiprokuratuuri poolt 05. novembril kriminaalasi.

Tagamaks logifailide edasist säilimist sideettevõtetes ja elektroonilise side seaduse nõuetekohast täitmist sideettevõtete poolt kaasati komisjoni poolt probleemi lõplikuks lahendamiseks justiitsminister ning majandus- ja kommunikatsiooniminister. Ministrite poolt kutsuti kokku logifailide nõupidamine Justiitsministeeriumis, kus otsustati muuta majandus- ja kommunikatsiooniministri määrust „Andmete, üleandmise, logifailide ja taotluste säilitamise, Tehnilise Järelevalve Ametile üleandmise ning kustutamise ja hävitamise kord”. Nõupidamisel otsustati, et Tehnilise Järelevalve Amet tõhustab järelevalvet sideettevõtete tegevuse üle logifailide salvestamisel ja säilitamisel, kohaldades võimalusel seaduses ettenähtud haldussunnivahendeid (ettekirjutus, sunniraha jne) ning käsitledes menetluse alustamise ajendina ka prokuratuuri poolseid tähelepanekuid. Tehnilise Järelevalve Amet ja prokuratuur tõhustavad ka ametkondliku koostööd sideettevõtetes salvestuvate logifailide kontrollimiseks. Komisjoni ettepanekul on Kaitsepolitsei kontrollinud ja teinud ettepanekuid sideettevõtetele turvasüsteemide tõhustamiseks vastavates serveriruumides.

Seadusloome protsessides osalemine

Komisjon menetles 2008 aastal kahte seaduse eelnõud:

- 1) Riigikogu riigikaitsekomisjoni ettepanekul arutas komisjon kaitseväekorralduse seaduse eelnõud 202 SEI. Kaitseväe korralduse seaduse eelnõus menetles komisjon eelnõu 4. peatükki kaitsevaeluure. Menetluse käigus kuulus komisjon ära kaitseministri seisukohad,

Julgeolekuasutuste juhtide seisukohad ja kaitseväeluure esindajate seisukohad. Samuti tutvus komisjon julgeolekuasutuste ülesehitusega NATO liikmesriikides (nt Norra, Taani, Austria). Lähtuvalt eeltoodust töötas komisjon välja muudatusettepanekud Kaitseväekorralduse seaduse eelnõu 202 SEI 4. peatükki osas ja esitas muudatusettepanekud läbitöötamiseks Riigikaitsekomisjonile. Komisjoni muudatusettepanekutes käsitleti kaitseväeluuret lahutamatu osana riigi välisluurest, mis sarnaselt Norra, Taani, Austriaga kuulub Kaitseministeeriumi valitsemisalasse. Komisjoni ettepanekuid Kaitseväekorralduse seaduse vastuvõtmisel Riigikogus ei arvestatud.

- 2) Riigikogu õiguskomisjoni ettepanekul arutas komisjon kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 286 SEI. Arutelu käigus töötas komisjon välja rida muudatusettepanekuid seaduse eelnõusse 286 SEI. Muudatusettepaneku väljatöötamisel lähtus komisjon seisukohtadest, et jälitusasutustele pandud ülesannete täitmiseks on vaja anda piisavad volitused ning teatav paindlikus jälitusabinõude kohaldamisel. Eesti julgeolekuasutused ja jälitusasutused on osa Euroopa Liidu ja NATO julgeolekusüsteemist, siis ei saa Eesti julgeoleku- ja jälitusasutustel olla halvemini tagatud õiguslik keskkond tegutsemiseks, kui meie partneritel. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 286 SEI ei ole veel läbinud Riigikogu kolmandat lugemist.

Riigireetmise fakt

Eesti Vabariik ja Põhja – Atlandi Lepingu Organisatsioon sõlmisid 29. augustil 1994 aastal lepingu, milles leppisid kokku salastatud teabe vahetamisel ja juurdepääsu võimaldamise põhialustes. Eestile esitatud liitumiskutse tähendas ka seda, et NATO kui organisatsioon on tunnistanud Eesti riigisaladuse süsteemi vastavaks organisatsiooni poolt esitatud nõuetele.

Eesti head arengut ja taset riigisaladuse alal kinnitas ka NATO julgeolekuosakonna poolt 2002. aastal veebruaris Eestis tehtud inspeksioon, mis ei tuvastanud mitte ühtegi olulist rikkumist NATO salajase teabe käitlemisel Eestis.

Aga siiski tuli esmakordselt Eesti Vabariigi taasiseseisvumisest alates Kaitsepolitseiametil alustada kriminaalmenetlust KarS § 232 (riigireetmine) tunnustel Kaitseministeeriumi endise ametniku Herman Simmi ebaseadusliku tegevuse väljaselgitamiseks. Kriminaalasja menetluse käigus on selgunud, et Eesti Vabariigi kodanikku Herman Simmi juhtis SVR-i ohvitser nõ reisiv illegaal, kes kasutas Portugali kodaniku identiteeti ja tegutses Vene Föderatsiooni Välisluureteenistuse (SVR) ülesandel. Herman Simmi kahtlustatakse Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vastu suunatud vägivaldlaste tegevuses ning kogus edastamise eesmärgil ja edastas antud SVR-i ohvitserile riigisaladust ja salastatud välisteavet.

16.09.2008.a andis Harju Maakohus Portugali kodaniku identiteeti kasutanud isiku suhtes välja vahistamismääruse ning antud isik on kuulutatud rahvusvaheliselt tagaotsitavaks. Herman Simm peeti riigireetmises kahtlustatavana kinni 19.09.2008.a. Samal kuupäeval peeti riigireetmisele kaasaitamises kahtlustatavana kinni ka Herman Simm abikaasa Heete Simm. Heete Simmi

kahtlustatakse Herman Simmi ebaseaduslikule tegevuse kaasaitamises, mis seisnes kuriteo toimepanemiseks soodusolukorra loomises.

21.09.2008 andis Harju maakohus loa võta Herman ja Heete Simm eeluurimise ajaks kuueks kuuks vahi alla. Herman Simm oma vahistamist kohtus ei ole vaidlustanud. Heete Simmi vahistamise vaidlustas Tallinna Ringkonnakohtus tema kaitsja, kuid kohus luges vahistamise põhjendatuks. 05.11.2008 vabastati Heete Simm vahi alt, kuna Riigiprokuratuur ei pidanud tema edasist vahi all hoidmist enam vajalikuks – enamik teda puudutavad kiireloomulised menetlustoimingud on käesolevaks ajaks teostatud.

Praeguseks on tuvastatud koostöös välispartneritega riigid, kus on toimunud kohtumised ja informatsiooni üleandmine Herman Simmi poolt ülalnimetatud SVR-i ohvitserile. Herman Simm sidus kohtumised välisriikides kas oma puhkuste või välislähetustega. Paljudel reisidel, kus Herman Simm kohtus SVR-i ohvitseriga, käis ta koos abikaasa Heete Simmiga.

Kahjustatud informatsiooni ulatuse väljaselgitamine jätkub koostöös erinevate Eesti Vabariigi riigiasutuste ja välispartneritega. Lõpliku hinnangu riigireetmise fakti osas võtab vastu kohus.

Eelpool toodud fakti osas on ära kuulatud siseminister, kaitseminister ja mitmel korral Kaitsepolitseiameti esindajad ning tehtud komisjoni poolt mitmeid ettepanekuid julgeoleku valdkondades töö protseduuride ülevaatamiseks ja ümberkorraldamiseks julgeolekuasutustes.

Riigisaladuste, kui riigi julgeoleku ühe garantii kaitsmine peab olema täitevameti erinevate institutsioonide peamisi prioriteete. Selle töö põhiliseks ülesandeks on kaitsta välisriikide eriteenistuste eest, eriti Eesti Vabariigi ja NATO kaitsevõimet puudutavat informatsiooni. Riigisaladuste nõrk kaitse ohustab otseselt Eesti riigi majanduslikke ja poliitilisi huve.

Imselt unustati suure edu ajal, et riigisaladuse kaitse tagamise üks olulisemaid tegureid on inimfaktor ja töö sellega. Riigisaladustega kokkupuutuvatest inimestest oleneb, kas ja kuidas salajast teavet tuleks ebasõbralike eriteenistuste eest kaitsta.

Julgeolekuasutuste eelarvete arutelu

Vastavalt julgeolekuasutuste seaduse § 36 lg 4 on komisjon kohustatud arutama ja ära kuulama julgeolekuasutuste eelarve taotlused. Arutluse käigus kuulati ära peaministri seisukohad julgeolekuasutuste rahastamise osas. Komisjoni kutsuti ka siseminister, kaitseminister, kes esitasid ettekanded julgeolekuasutuste eelarve taotluste osas. Julgeolekuasutuste juhid esitasid samuti komisjonile omad seisukohad 2009 aasta eelarve taotluste osas. Nii ministrite, kui julgeolekuasutuste juhtide poolt kinnitati, et julgeolekuvaldkonnad on piisavalt rahastatud, et kindlustada Vabariigi Valitsuse kinnitatud teabehanke eelistuskava täitmine täies mahus.

Lisaks kuulati komisjoni istungil ära rahandusministri ettekanne järelevalveasutuste eelarve taotluste osas ja samuti järelevalveasutuste rahalised taotlused 2009 aastaks.

Kokkuvõtlikult tõdeti, et julgeolekuasutuste ja jälitusasutuste rahastamine on piisav, tagamaks julgeolekuasutuste ja jälitusasutuste ette püstitatud ülesannete täitmiseks.

Kodanike avaldused

Aruandeperioodil laekus kodanikelt ja asutustelt 13 avaldust ja kaebust politsei ning kaitsepolitsei tegevuse peale. Vastavalt märgukirja ja selgitustaotluse vastamise seadusele saadeti kolm avaldust edasiseks kontrollimiseks ja lahendamiseks Riigiprokuratuuri. Seitsmele kodaniku avaldusele (avalduses tõstatatud probleemid ei kuulunud komisjoni pädevusse) vastati kodanikele ja vastustes anti nõu kodanike poolt tõstatatud probleemide lahendamiseks.

Kolme avalduse osas, kus oli kaebus esitatud jälitustegevuse peale esitati arupärimised Riigiprokuratuurile ja Kaitsepolitseiametile. Mõlemast asutusest kinnitati, et nende kodanike osas on viidud läbi jälitustoiminguid kriminaalmenetluse raames, kohtu ja prokuratuuri lubade alusel. Kuna ühe kaebuse esitanud isiku osas oli kriminaalasi kohtu menetluses ja teise fakti (kaks kaebust) osas oli kriminaalasi prokuratuuri menetluses (toimiku tutvustamine ja kahtlustuse esitamine), siis komisjon jälitustoimingute õigsuse osas seisukohta ei võtnud. Vastavalt kriminaalmenetluse seaduse § 30 lg-le 1 juhib kohtueelset menetlust ja tagab selle seaduslikkuse ning tulemuslikkuse prokuratuur. Samas kinnitati komisjonile prokuratuurist, et kriminaalasi saadetakse kohtu menetlusse. Seega kõik avaldustes tõstatatud küsimused saavad olema kohtuliku arutamise objektiks ning lõpliku hinnangu kaebustes (kolmes kaebuses) tõstatatud jälitustoimingute ja põhiõiguste riive osas võtab vastu kohus.

Teabehanke ja jälitustoimingute kontroll

Seoses komisjoni ülesandega kontrollida julgeolekuasutuste ja jälitusasutuste töö tõhusust ning kodanike põhiõiguste tagamist julgeoleku- ja jälitusasutustes, kontrollis komisjon jälitustoimikuid Kaitsepolitseiametis ja Keskkriminaalpolitseis. Toimikute kontroll viidi läbi valikuliselt ja kontrolli käigus kuulati asutuste esindajate ütlusi toimikute osas. Kontrollimise käigus toimikutes seaduserikkumisi ei avastatud.

Kokkuvõte

Seoses aprillisündmustega ja NATO luureskandaaliga on Eesti sisenenud uude ja suurte väljakutsetega julgeolekukeskkonda. Nõudmised selles väärikana püsida on väga kõrged. Kui seni pidime vastama vaid oma rahva ootustele, siis nüüd peame olema arusaadavad ja tõsiseltvõetavad ka rahvusvaheliselt. Kõigile on selge, et riigi põhiseaduslikku korda ja territoriaalset terviklikkust võidakse ohustada nii riigisiseste kui välisriikides tegutsevate jõudude poolt. Selle viimaseks näiteks on Kaitsepolitseiameti poolt 2008 aasta septembris kinni peetud riigireetmise kahtlusega Herman Simm. Riigivastased kuriteod on väga ohtlikud riigi iseseisvusele ja julgeolekule. Nimetatud kuritegudele on reeglina omane kõrge konspiratiivsuse

aste ning eesmärkide saavutamine pikemaajalises perspektiivis. Seetõttu pööratakse julgeolekuasutuste poolt jätkuvalt suurt tähelepanu välisriikide võimaliku luurealase tegevuse tõkestamisele. Eeltooduga seondub riigisaladuste kaitse, kui riigi julgeoleku ühe garantii kaitsmine.

Sisemise, välimise rahu tagamine on riigi üks tähtsamaid ülesandeid. Samas on ohud, mis kaasaegses ühiskonnas eksisteerivad, varasemast keerulisema olemusega ning ähvardavad paljusid eluvaldkondi. Pikema perspektiiviga julgeolekuriskid võivad peituda ka mitte konventsionaalsetes julgeolekuvaldkondades. Julgeolekukeskkond on muutunud mitmetahulisemaks ja rahvusvaheliseks. Seetõttu tuleb julgeoleku- ja jälitusasutusi varustada ja juhtida kõrgeimate standardite kohaselt, mis tagaksid jätkuvalt nende usaldusväärsuse ja koostöövõime rahvusvahelisel tasandil. Julgeoleku eest vastutavate institutsioonide tõhus töö garanteerib lõppkokkuvõttes Eesti riigi toimimise ja on demokraatlikult reguleeritud kooselu tagamiseks. Seadusi menetledes peaks Riigikogu pöörama senisest olulisemalt rohkem tähelepanu seadustes esinevatele julgeolekuaspektidele. Julgeoleku- ja jälitusasutused ei tohi mitte mingil juhul jääda seadusloome protsessis oma volitustelt ning võimalustelt ebavõrdsesse olukorda, võrreldes meie partneritega ja julgeoleku- ja jälitusasutustele pandud ootuste ja ülesannetega.

Julgeolek pole midagi sellist, mida saab luua lühikese aja jooksul ning lõplikult. Muutuv rahvusvaheline keskkond seab meie julgeolekule üha uusi ja keerulisemaid väljakutseid, millele asjatundlikult reageerimiseks peame suutma teha seda ennetavalt ja kiiresti. Julgeolekuga ei saa tegelda edukalt vaid väike osa riigiametnikest. Tõeliselt turvalise riigi loomiseks on vaja arendada ametnike seas julgeolekualast mõtlemist ning tihedat riigiasutuste ja kodanike koostööd. Eelkõige aga Riigikogu toetust selle eesmärgi saavutamiseks.

Jaanus Rahumägi
Komisjoni esimees